

«VIVIM DINS UN BANY MARIA SONOR QUE FA QUE NO ES PRESTI ATENCIÓ A LA MÚSICA»

Oriol Martorell: la reivindicació del silenci

Oriol Martorell reivindica el silenci per poder retornar a la funció d'escoltar la dignitat perduda. Ell viu en una casa ni vella ni nova, ben a prop dels quarters de Lepanto, rere la Diagonal barcelonina. L'estudi on ens rep té una finestra ampla, una taula discretament endreçada, prestatgeries plenes de llibres i alguna fotografia ampliada d'algun concert antic.

Agustí Pons

Els subratllats de la conversa, Oriol Martorell els fa modulant la veu de manera que després d'una pausa pot arribar una frase contundent, dita prou forta per a no perdre energia, però prou fluixa per a haver de ser escoltada amb atenció. Té cara i aspecte de profeta, i això ho sap tothom. El que potser ja no és tan conegut és que aquest rostre i aquesta figura amaguen, de fet, un profeta autèntic, però no il·lús, a qui l'experiència ha fet conèixer les subtils —i les mesquineses— de l'esperit humà, però que, no per això, deixa de creure en tots aquells valors que un dia, ja fa anys, va rebre de mans del seu pare —el pedagog Artur Martorell— i que constitueixen el desideratium d'un país del qual no pensa abdicar, passi el que passi.

—*L'any 1947 és l'any de la fundació de la Coral Sant Jordi. ¿Us imagineu, aleshores, l'abast que arribaria a prendre el moviment coral a Catalunya?*

—No, no ens imaginàvem res. Érem un grup de persones que ja cantàvem amb mossèn Batlle i que amb amics i germanes vam començar a fer un grup mixt i a reunir-nos per cantar, sense pensar en res més. I d'una manera fortuïta uns amics que organitzaven la festa de Santa Cecília, a Rubí, que era una d'aquelles festes llargues, on parlava tothom, ens va dir per anar-hi. I, és clar, ens havíem de posar un nom. I vam triar Sant Jordi que era el patró de Catalunya, el patró de la joventut, de l'escoltisme, etcètera. Vam començar d'una manera molt natural, molt espontània.

—*Però, la situació actual de la música a Catalunya, ¿és fruit del desenvolupament d'una idea que aleshores ja dúieu al cap o tot ha sorgit com bonament ha pogut?*

—A la situació actual, s'hi ha arribat per un complex conjunt de circumstàncies i iniciatives en què ha participat molta gent, amb petites engrunes o esforços més grans. Però s'ha actuat sobre la marxa, tal com anaven venint les coses, sense planificació. El cert és que el fet musical ha agafat una importància que no tenia uns anys enrere: per exemple, ha entrat a la Universitat i a l'ensenyament, tot i que, en aquest camp, encara s'està molt lluny del que hauria de ser. Les corals infantils fan, en certa manera, un treball de suplència. Però, sobretot, el que ha canviat és l'ambient. Abans, parlar de música no era una cosa seriosa, a part de quatre gats, una mica orats. I, en canvi, ara és una cosa normal, tothom entén que és un fet important i hi ha

gent que sent vergonya de no conèixer la música i n'hi ha que senten la manca d'una formació i una educació que no han tingut. Intenten, fins i tot, arreglar-ho quan, de vegades, és una mica tard. Però hi ha aquesta sensació que el fet musical és tan important com qualsevol altre fet artístic.

—Tots aquests anys deuen haver estat difícils per a vós, fins i tot, des del punt de vista material...

—¡Home, és clar! Molt, molt. Però quan et dediques a aquestes coses ja penses que de ric no te'n faràs. Però estic content perquè, gràcies a Déu, m'he anat defensant en el que a mi m'agradava, que és la pedagogia i la música. Però, és clar, amb uns límits molt estrets. I havent de fer mil coses diferents, perquè la música coral de diners no en dona absolutament gens. Al contrari. No només es tracta del temps que hi ha esmerçat —i si es pogués quantificar!— sinó que, de vegades, s'han hagut de posar diners de la butxaca. Actualment, potser ja no passa això. Però, evidentment, durant molts anys ha estat una dificultat...

—Heu parlat de música i pedagogia. ¿Les dues coses són herència del pare?

—Exacte.

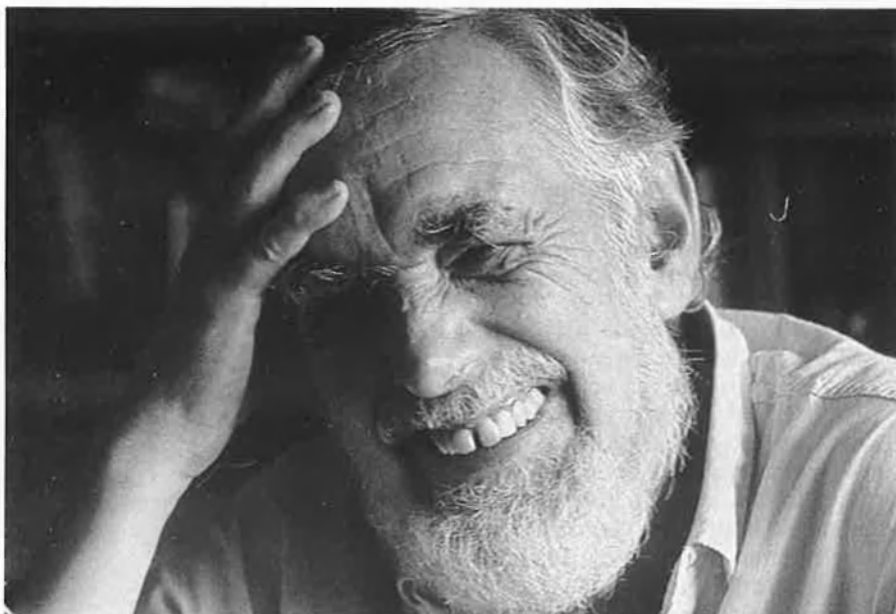
—¿La música, també?

—També. El pare hi era molt aficionat i creia de veritat en el valor formatiu de la música. I, des de petits, als quatre germans ens va fer anar per aquest camí. Després, cadascú ha anat pel seu cantó, però, pràcticament tots, més directament o més indirectament, hem treballat en el camp de la pedagogia. Per tant, estic feliç i content de poder-me dedicar només a la música i a la pedagogia.

—¿Quin és el vostre primer record del pare?

—No ho sé... Mai no m'he aturat a pensar-hi, potser perquè mai m'ho han preguntat... En tot cas, és un record consubstancial a tota la meua infantesa, a la casa, a les colònies d'estiu de l'Ajuntament de Barcelona, on cada any ens portaven, i al mateix fet de cantar. Perquè el meu pare era un home que li agradava molt cantar. Recordo com es feia escoltar, en una d'aquelles gramoles amb discos de pedra, *Les estepes de l'Àsia Central*, de Borodin, i ens anava explicant la música: com se sentien els camells i com s'anava acostant la caravana... Ho feia perquè ens acostuméssim a això, que és una de les coses més difícils i que es treballa menys en música, que és aprendre a escoltar.

—Després, us devia ser difícil formar-vos musicalment en aquella Bar-

«Abans, parlar de música no era una cosa seriosa, a part de quatre gats, una mica orats».

celona dels anys quaranta i cinquanta on a penes entrava res de fora...

—Aquest és un altre drama. Jo podria dir que sóc catedràtic d'Història de la música sense haver assistit mai a un curs sobre Història de la música. Només una vegada, a Itàlia, vaig anar a una universitat d'estiu genèrica de la Història de la música italiana. I prou. Tota la resta ho hem fet treballant com uns bojos, cremant-nos les celles.

—Però, per exemple, ¿qui us donava les referències concretes que necessitàveu?

—No ho sé. Llegia, llegia, afinava les orelles. I durant deu anys, del 1952 al 1962, vaig ser secretari de l'Eduard Toldrà. Va ser una etapa en què em vaig formar molt, perquè era un contacte gairebé diari. I, a més, a casa seva, en un ambient molt familiar. Havíem de fer unes coses burocràtiques: cartes, correspondència, però, sobretot, hi havia un contacte humà i podria dir que va ser allà on vaig aprendre moltes coses: parlant de música, comentant concerts i preguntant-li coses. Ell va ser qui em va obrir molts horitzons.

—I anant a concerts, suposo...

—És clar. És allò que deia del meu pare. Abans de la guerra, jo devia tenir vuit o nou anys, ja havia anat amb ell a concerts, al Palau i, fins i tot, al Liceu. Nosaltres vivíem molt a prop del Liceu, al carrer del Notariat, i a cada entreacte, el meu pare s'acostava fins a casa i canviava de fill. Només veíem un acte perquè aguantéssim, perquè no ens en canséssim. O sigui, que aquest contacte amb la música l'he tingut sempre, a casa i a concerts. És clar que

quan parlem del contacte amb la música hem de pensar que de vegades la gent jove —o no tan jove— no s'adona de la frontera que representa als anys cinquanta el *boom* discogràfic, que canvia la manera d'acostar-se a la música. Fins que esclata aquest *boom*, la música, fonamentalment, la sentíem en concerts. Si volíem escoltar la *Sisena* de Beethoven havíem d'esperar que un dia algú donés la *Sisena* al Palau. Ara és al revés: la gent, primer, escolta la música en disc; i, després, en tot cas, va al concert. En aquest sentit, crec que el nostre mètode era millor, hi havia un contacte directe amb la música.

—Aquesta preeminència de la música enllaunada sobre la música en directe, ¿és la causa dels alts i baixos de la temporada musical a Barcelona?

—Si sabéssim els motius d'aquests alts i baixos potser sí que aleshores fariem diners amb la música. De tota manera, si ho comparem amb quinze anys enrere, hi ha molta més joventut als concerts. És allò que dèiem abans de la complexitat de les causes que han contribuït a una major presència de la música. No només hi ha tot el que fa referència a les escoles, sinó a les Joventuts Musicals, al moviment de corals infantils... Tot això ha acostat la música a la gent.

—¿I què s'ha de fer amb l'ensenyament i la música?

—Una cosa és l'ensenyament de la música i, l'altra, la música a l'ensenyament... que crec que és essencial. En aquest camp, les coses també han canviat, tot i que crec que ha de ser una taca d'oli que s'ha d'escampar. De mo-

ment, la batalla més important s'ha guanyat: avui dia, la gent responsable de l'educació saben perfectament, i hi estan d'acord, que la música és un fet important i imprescindible en l'ensenyament. El que passa és que encara no hi ha els mitjans per portar-ho a terme. Però, almenys, el convenciment ja hi és. Quan dic que ara els responsables han arribat a aquesta conclusió i que, a partir d'aquí, la situació de la música a l'escola s'anirà arreglant, també s'ha de fer justícia i dir que no és una cosa nova, això, sinó que —i aquest és un dels grans drames de Catalunya, sobretot en el camp pedagògic— s'havia arribat a cotes tan altes als anys trenta, quan la música tenia un paper tan important, que encara estem recuperant coses que ja teníem i que van quedar desfetes per la guerra. Per això et desesperes quan penses on seríem ara si aquella trajectòria no s'hagués interromput brutalment, l'any 1939. Estic segur que, a hores d'ara, seríem un d'aquests països punta com Hongria o Polònia. Perquè la nostra petita Catalunya podria haver arribat a cotes similars.

—*Dos països de l'Est...*

—En aquest moment, penso que aquests dos països són els que estan més endavant en el camp de la pedagogia musical. Més endavant, per exemple, que els països germànics, que han baixat una mica; Anglaterra és molt irregular, com en totes les coses, no és mai cartesiana, i al costat d'ambients on no hi ha res de música, hi ha altres sectors escolars on la música és molt ben tractada. Però com un sistema, com una obra col·lectiva, com una finalitat de país, Hongria i Polònia ocupen, sense dubte, la primàcia.

—*Aquí, a Catalunya, encara és una minoria la que va a concerts. En canvi, són molts els ciutadans que han cantat sota les vostres ordres, en diversos actes multitudinaris on s'ha fet història. ¿En aquests actes, la vostra direcció, té un valor simbòlic o, realment, la massa desentrenada us fa cas?*

—Són actes, per a mí, enormement atractius i amb un valor musical propi. El que passa és que necessiten un repertori adequat. «Els Segadors», per exemple, i altres himnes o cançons...

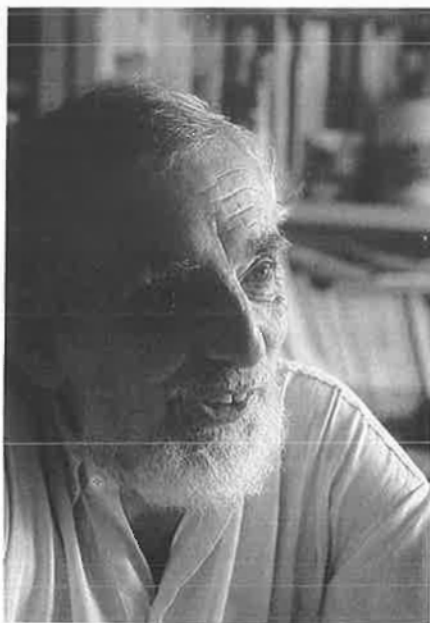
—*Però «Els Segadors» no és fàcil de cantar...*

—No és fàcil, no... Però a aquests himnes i cançons, s'hi arriba. Ara bé, en el contacte amb la massa hi ha d'haver una comunicació especial que no es té sempre. Però quan aquesta comuni-

cació es produeix, acabes amb els braços desfets, els músculs et fan mal perquè sents la tensió, talment com si aguantessin tota la massa...

—*En aquest panorama força optimista que esteu pintant, ¿quina és la situació de la música a Barcelona en relació a altres ciutats d'aquesta Europa a què ens estem integrant?*

—Sobretot vull ser optimista. I, de vegades, m'esforço per ser-ho, encara que no sigui veritat. Ara bé, pel que fa a la resta d'Europa, Barcelona té un avantatge i té un inconvenient. D'una banda, moltes vegades pensem en Bar-

«Les possibilitats de la nostra ciutat no són les de les grans capitals europees».

celona quan parlem de Viena, de Londres, de Milà... ¡Però no ens hi podem comparar! Les possibilitats de la nostra ciutat no són les de les grans capitals europees. Per tant, en relació a aquelles capitals, Barcelona està molt per sota, i no només en el camp de la música. En canvi, si ens comparem amb ciutats de les mateixes característiques i dimensions, la situació és bastant alta. El Liceu és un exemple ben característic del que estic dient. De vegades, s'hi fan representacions que no tenen ni l'òpera de Viena ni la de Londres. I penso que això no hauria de ser; que hauríem de ser més modestos perquè, al capdavant, el que fem és una cosa superior a les nostres forces. I si jo hagués de decidir les prioritats, potser no m'ocuparia tant de coses que ara ocupen molt esforç material i humà i, en canvi, potser m'ocuparia d'altres qüestions: allò que dèiem de l'ensenyament, per exemple. Potser hauríem

d'abocar molt més a l'ensenyament musical i que la resta de coses vingués després...

—*I el consum, ¿no?*

—En el terreny de la música, mai no s'hava sentit tanta música com ara. ¡El que passa és que se'n sent molta i se n'escolta poca! Posen música al bar, al cinema, a la televisió. Fins i tot, quan ens expliquen el Tour de França o el Giro d'Itàlia hi ha música de fons. ¡És terrible! Moltes vegades he dit que, en nom de la música, el que hem de fer és reivindicar el silenci. Perquè vivim dins un bany maria sonor que fa que ja no es presti atenció a la música.

—*¿I tot aquest èxit del roc com el veieu?*

—Segons com no és ben bé un fenomen musical, sinó sociològic. És com parlar de la cultura del còmic, per exemple.

—*Però mai no heu fet escarafalls al roc...*

—No. Sempre he dit que només hi ha dos classes de música: la bona i la dolenta. Entre la bona, hi ha cançonetes i entre la dolenta hi ha cada simfonia que fa feredat. Hi ha molta música d'aquesta, que jo en diria de consum més que de roc, que està feta amb moltes ganes, amb gent que té uns criteris molt clars. Però també hi ha molta música d'aquesta que només es fa des del punt de vista purament comercial, amb la finalitat de vendre. D'altra banda, el que sí que s'ha accentuat és el divorci entre música culta i música popular. A la seva època, les cançons de Schubert tant podien ser considerades música culta com música popular. La gent se les feia seves. Nosaltres quan parlem de música popular pensem amb música antiga, anònima i tradicional. En canvi, els germànics consideren les cançons de Brahms o de Schubert com música popular. Però ara s'ha produït el divorci, i això és greu. Però jo no en donaria la culpa exclusivament a aquests grans muntatges del que en diem la música pop, sinó que, de vegades, també la música que en diem culta s'ha separat de l'oient. De totes maneres també observo que una altra part de la joventut d'ara no fa la dicotomia que practicàvem la meua generació. Ara observo que alguna de la gent que va al Palau, també assisteix als recitals del Camp del Barça. Els agrada cada cosa al seu lloc, cosa que jo trobo perfecta.

A fora, els cotxes ens retornen al soroll de cada dia, a la nostra oblidada condició de ciutadans sense oïda. □